

Brussel, 23.5.2018
COM(2018) 400 final

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
EUROPESE RAAD, DE RAAD, DE EUROPESE CENTRALE BANK, HET
EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ, HET COMITÉ VAN DE
REGIO'S EN DE EUROPESE INVESTERINGSBANK**

Europees Semester 2018: landspecifieke aanbevelingen

1. INLEIDING

Het Europees Semester en de landspecifieke aanbevelingen verschaffen jaarlijks richtsnoeren voor nationale hervormingen. Afgelopen november, aan het begin van de cyclus van 2018, werden in de jaarlijkse groeianalyse ⁽¹⁾ de economische en sociale prioriteiten van de Unie en haar lidstaten voor het komende jaar vastgesteld. Er werd gereleveerd dat de "heilsame driehoek" van het bevorderen van investeringen, het voortzetten van structurele hervormingen en het voeren van een verantwoord begrotingsbeleid resultaten opleverde. De landspecifieke aanbevelingen van dit jaar blijven deze sleutelprioriteiten voor het beleid weergeven, waarbij rekening wordt gehouden met de gunstige economische en sociale situatie. De aanbeveling betreffende het economisch beleid van de eurozone⁽²⁾, door de Raad aangenomen op 14 mei 2018, heeft ook duidelijke sturing gegeven aan de opstelling van aanbevelingen voor alle betrokken landen.

De Europese economie groeit in het hoogste tempo sinds tien jaar, ondersteund door een werkgelegenheid op recordhoogte, herstellende investeringen en verbeterde overheidsfinanciën. De huidige gunstige omstandigheden hebben de deur geopend naar een sterkere en veerkrachtigere Europese economie. Op één na vallen alle lidstaten nu onder het preventieve deel van het stabiliteits- en groeipact. Volgens de voorjaarsprognoses 2018 van de Commissie zal de groei zich in een krachtig maar iets trager tempo voortzetten, aangezien de volatiliteit van de mondiale financiële markten en handelsprotectionisme in toenemende mate risico's zullen vormen voor de economische expansie. Deze ontwikkelingen herinneren ons eraan dat er geen plaats is voor zelfgenoegzaamheid: het is nu dat de Unie en haar lidstaten zich moeten voorbereiden op de uitdagingen van de toekomst.

Zoals voorzitter Juncker benadrukte in zijn State of the Union van 2017: Europa moet zijn dak herstellen terwijl de zon schijnt. De voorstellen van de Commissie voor de landspecifieke aanbevelingen 2018 zijn erop gericht de positieve economische vooruitzichten ten volle te benutten en de lidstaten te begeleiden bij het voortzetten van de noodzakelijke structurele hervormingen en gezond begrotingsbeleid. Voortbouwend op positieve recente trends moeten de inspanningen ter bevordering van de economische en sociale convergentie tussen en binnen de lidstaten worden voortgezet. Hoewel het aanpakken van de erfenis van de crisis en het corrigeren van onevenwichtigheden in verschillende landen een prioriteit blijven, beogen de voorgestelde aanbevelingen een meer toekomstgerichte aanpak te bevorderen en de focus te leggen op het opbouwen van de basis voor duurzame, inclusieve groei op lange termijn. Tegelijk moedigen zij ook de voltooiing aan van hervormingen om de kwetsbaarheid voor en het aanpassingsvermogen aan schokken aan te pakken, aangezien deze van cruciaal belang blijven om abrupte neergangen in de toekomst te voorkomen.

De aanbevelingen bouwen voort op de uitgebreide analyse in de meest recente landenverslagen, waarin verschillende uitdagingen voor de groei op lange termijn worden belicht. Europa moet structurele hervormingen voortzetten die het ondernemingsklimaat verbeteren en de voorwaarden scheppen voor investeringen, met name door hervormingen van de product- en dienstenmarkten, bevordering van innovatie, verbetering van de toegang van kleine en middelgrote ondernemingen tot financiering, versterking van de publieke instellingen met volledige eerbiediging van de rechtsstaat en bestrijding van corruptie. Europa moet ook hervormingen stimuleren om zijn

¹ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, de Europese Centrale Bank, het Europees Economisch en Sociaal Comité, het Comité van de Regio's en de Europese Investeringsbank: Jaarlijkse groeianalyse 2018, COM(2017) 690 final.

² Aanbeveling van de Raad inzake het economisch beleid van de eurozone, 14 mei 2018.

beroepsbevolking op de toekomst voor te bereiden en de digitalisering te vergroten, de inkomensverschillen te verminderen en de werkgelegenheidskansen te bevorderen, met name voor jongeren. Last but not least heeft Europa hervormingen nodig die zijn economische veerkracht versterken ten aanzien van langetermijnuitdagingen, zoals demografische trends, migratie, decarbonisering en druk op de natuurlijke hulpbronnen. Alleen veerkrachtige economieën kunnen zorgen voor economische convergentie op lange termijn en de vermindering van sociale ongelijkheden.

In de landspecifieke aanbevelingen van dit jaar wordt, voortbouwend op de op 17 november 2017 door het Europees Parlement, de Raad en de Commissie afgekondigde Europese pijler van de sociale rechten, bijzondere aandacht besteed aan sociale uitdagingen⁽³⁾. De pijler is bedoeld om de koers uit te zetten voor hernieuwde opwaartse convergentie in de richting van betere arbeids- en levensomstandigheden in de Europese Unie en daarbij de productiviteit te ondersteunen en de houdbaarheid van de socialezekerheidsstelsels te waarborgen. Het Europees Semester biedt de lidstaten de mogelijkheid om vooruitgang bij de uitvoering van de pijler te bevorderen en daarover verslag uit te brengen. Tegen deze achtergrond en met inachtneming van de nationale bevoegdheden heeft de Commissie onlangs de lidstaten uitgenodigd om in hun nationale hervormingsprogramma's vernieuwde prioriteiten en acties op nationaal niveau vast te stellen⁽⁴⁾. De voorgestelde aanbevelingen ondersteunen dit proces en moedigen de lidstaten aan om nationale hervormingen te bevorderen waarmee de drie dimensies van de pijler worden aangepakt: gelijke kansen en toegang tot de arbeidsmarkt, faire arbeidsomstandigheden, en sociale bescherming en inclusie. In dit verband wordt bijzondere nadruk gelegd op het verschaffen van adequate vaardigheden, effectieve en adequate sociale vangnetten en verbeterde sociale dialoog om duurzame resultaten te waarborgen.

Onder het mandaat van deze Commissie is het Europees Semester steeds meer gestroomlijnd en inclusief, nu de Commissie aanzienlijke inspanningen heeft geleverd om het nationale ownership en de uitvoering van de landspecifieke aanbevelingen te versterken. De Commissie heeft een aantal maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat het proces gestroomlijnder verloopt, dat de aanbevelingen relevanter en doelgerichter zijn, dat de analytische grondslagen ervan robuuster zijn en dat de dialoogmogelijkheden worden vergroot. Tot de genomen maatregelen behoren de oprichting van een netwerk van functionarissen van het Europees Semester in de lidstaten, meer en nauwere contacten tussen de Commissie en de lidstaten op alle bestuurlijke en politieke niveaus, zowel in Brussel als in de lidstaten, en een inclusieve dialoog met de sociale partners en belanghebbenden. Sinds de publicatie van de meest recente landenverslagen zijn in heel Europa overlegvergaderingen gehouden met de nationale autoriteiten, de sociale partners en andere belanghebbenden om te bespreken hoe de in de verslagen vastgestelde belangrijkste uitdagingen in landspecifieke aanbevelingen konden worden omgezet. De Commissie heeft ook haar praktijk voortgezet om de lidstaten voorafgaand aan de publicatie ervan te raadplegen over de analytische delen van de landenverslagen. Ondanks de inspanningen van de Commissie blijft het trackrecord van de lidstaten bij de uitvoering van de aanbevelingen achter bij de verwachtingen.

Om de lidstaten verder te helpen bij de uitvoering van de overeengekomen hervormingen, stelt de Commissie een versterkt pakket begrotingsinstrumenten voor. Sinds 2015 verleent de Commissie via haar Ondersteuningsdienst voor structurele hervormingen technische bijstand om de opzet en uitvoering van groeibevorderende

³ Interinstitutionele proclamatie ter bevestiging van de Europese Pijler van Sociale Rechten, 17 november 2017.

⁴ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad en het Europees Economisch en Sociaal Comité: De uitvoering van de Europese pijler van sociale rechten monitoren, COM(2018)130 final.

hervormingen in de lidstaten te verbeteren. Sinds de start van het steunprogramma voor structurele hervormingen hebben de verzoeken om steun van de lidstaten het voor de jaarlijkse cycli beschikbare financieringsbedrag ruimschoots overschreden. In 2017 zijn door 24 lidstaten verzoeken om steun ingediend en een groot deel van de voor financiering geselecteerde projecten heeft betrekking op uitdagingen die in het kader van het Europees Semester zijn vastgesteld⁽⁵⁾. In haar voorstellen betreffende de verdieping van de Economische en Monetaire Unie van 6 december 2017 was de Commissie er voorstander van om deze technische ondersteuning te versterken en presenteerde zij een proefinstrument om hervormingen tot stand te brengen dat de lidstaten nieuwe mogelijkheden voor financiële ondersteuning biedt ⁽⁶⁾. Voortbouwend op deze initiatieven zal de Commissie begin juni een nieuw gestroomlijnd instrument voor het meerjarig financieel kader voor de periode na 2020 presenteren, dat zowel technische als financiële steun voor de uitvoering van de nationale hervormingstoezeggingen zal omvatten, teneinde de veerkracht van de Economische en Monetaire Unie verder te vergroten.

2. ALGEMENE VOORTGANG BIJ DE HERVORMINGEN EN BIJ DE CORRECTIE VAN ONEVENWICHTIGHEDEN

Het huidige economische klimaat biedt een gunstige gelegenheid om de uitvoering van de hervormingen te bespoedigen. In het kader van het Europees Semester is een aantal stappen gezet om een consensus tot stand te brengen over de belangrijkste economische en sociale uitdagingen, het nationale ownership van de hervormingsagenda te vergroten en de uitvoeringsprestaties inzake de aanbevelingen te verbeteren. Zoals hierboven gememoreerd, omvatten deze stappen onder meer de intensivering van de beleidsdialoog op verschillende niveaus voordat de Commissie aanbevelingen doet, de stroomlijning van het aantal aanbevelingen, de focus op hervormingsstappen die binnen 12-18 maanden kunnen worden uitgevoerd, het minder prescriptief maken van de aanbevolen beleidsmaatregelen en een transparantere communicatie over de wijze waarop de voortgang van de hervorming wordt beoordeeld.

Ondanks deze inspanningen is de uitvoering van de hervormingen die in de landspecifieke aanbevelingen zijn verankerd, langzaam gevorderd en niet op alle beleidsterreinen bevredigend verlopen. Nu de economische crisis duidelijk achter de rug is, bestaat het risico dat de hervormingsinspanningen verder vertragen en kan het starten en uitvoeren van complexe hervormingen vertraging oplopen naarmate de druk van buitenaf afneemt. In plaats daarvan moeten de lidstaten hun engagement om de fundamenteën en veerkracht van hun economieën te versterken, nieuw leven inblazen, niet in de laatste plaats omdat de ervaring heeft geleerd dat belangrijke hervormingen – met tastbare positieve effecten op groei en werkgelegenheid – tijd en vastberadenheid nodig hebben om volledig ten uitvoer te worden gelegd.

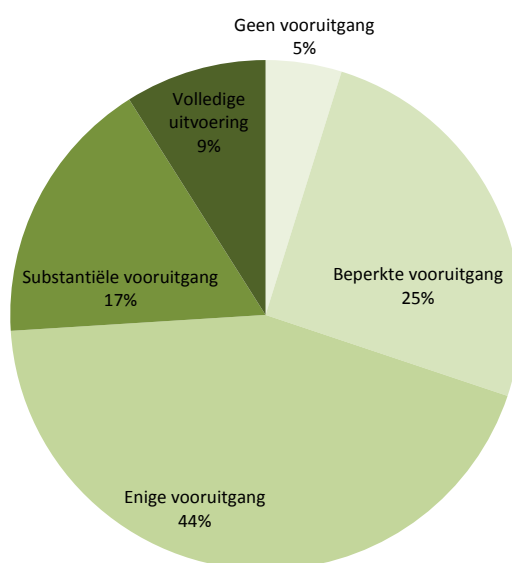
Sinds het begin van het Europees Semester in 2011 is bij de uitvoering van meer dan twee derde van de landspecifieke aanbevelingen ten minste ‘enige vooruitgang’ geboekt

⁵ Verordening (EU) 2017/825 van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2017 tot vaststelling van het steunprogramma voor structurele hervormingen voor de periode 2017-2020 en tot wijziging van de Verordeningen (EU) nr. 1303/2013 en (EU) nr. 1305/2013 - Werkprogramma voor 2018.

⁶ Specifieke wijzigingen van de verordening gemeenschappelijke bepalingen om middelen te mobiliseren ter ondersteuning van nationale hervormingen, COM(2017) 826 final.

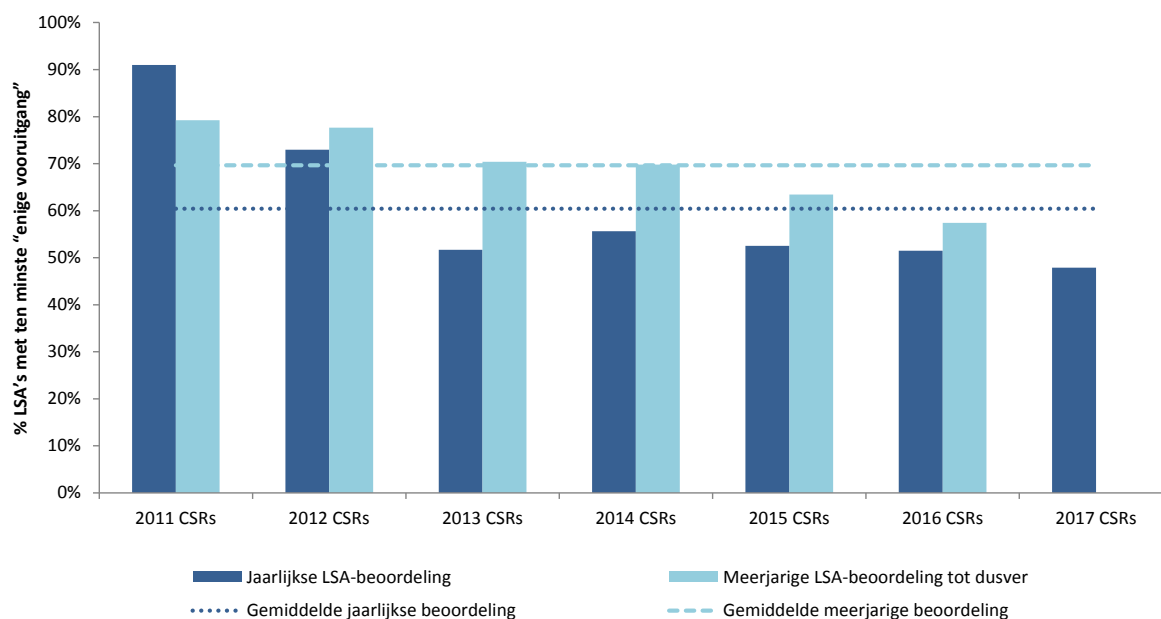
(figuur 1). De meerjarige beoordeling van aanbevelingen is positiever dan de beoordeling van de vooruitgang op jaarbasis (zie figuur 2), hetgeen bevestigt dat belangrijke hervormingen uiteindelijk worden uitgevoerd, al kan dat veelal tijd kosten. Een andere uitvoeringssnelheid is vaak een uitdrukking van de urgentie van vooruitgang op specifieke gebieden, maar toont ook aan dat consensusvorming noodzakelijk is, met name wanneer de voordelen van de hervorming niet uniform gespreid zijn. Zo hebben de lidstaten in de loop der jaren de meeste vooruitgang geboekt op het gebied van financiële diensten, begrotingsbeleid en budgettaire governance, waarin tot uiting komt dat prioriteit is gegeven aan de stabilisatie van de overheidsfinanciën en de financiële sector als reactie op de economische en financiële crisis, die doortastend beleid vereiste. In dezelfde geest komen stappen om de creatie van banen met vaste contracten te bevorderen en segmentering van de arbeidsmarkt aan te pakken tot uiting in de goede uitvoering van de relevante aanbevelingen. Anderzijds hebben lidstaten tekortkomingen in hun belastingstelsel, zoals een smalle belastinggrondslag, nog niet volledig aangepakt. Er is ook ruimte voor verdere maatregelen om de gezondheidszorg en de langdurige zorg aan te pakken. Hervormingen op dit gebied kosten doorgaans tijd, gezien de omvang van de uitdagingen waarmee men wordt geconfronteerd en de potentiële gevolgen voor de administratieve structuren (figuur 3).

Figuur 1: Het huidige niveau van tenuitvoerlegging van de landspecifieke aanbevelingen 2011-2017 (meerjarige beoordeling)

Noot: Bij de meerjarige beoordeling wordt gekeken naar de uitvoering vanaf het moment waarop de aanbevelingen voor het eerst werden goedgekeurd tot bekendmaking van voorliggende Mededeling in mei 2018. De algemene beoordeling van de landspecifieke aanbevelingen in verband met begrotingsbeleid houdt rekening met de naleving van het stabiliteits- en groeipact.

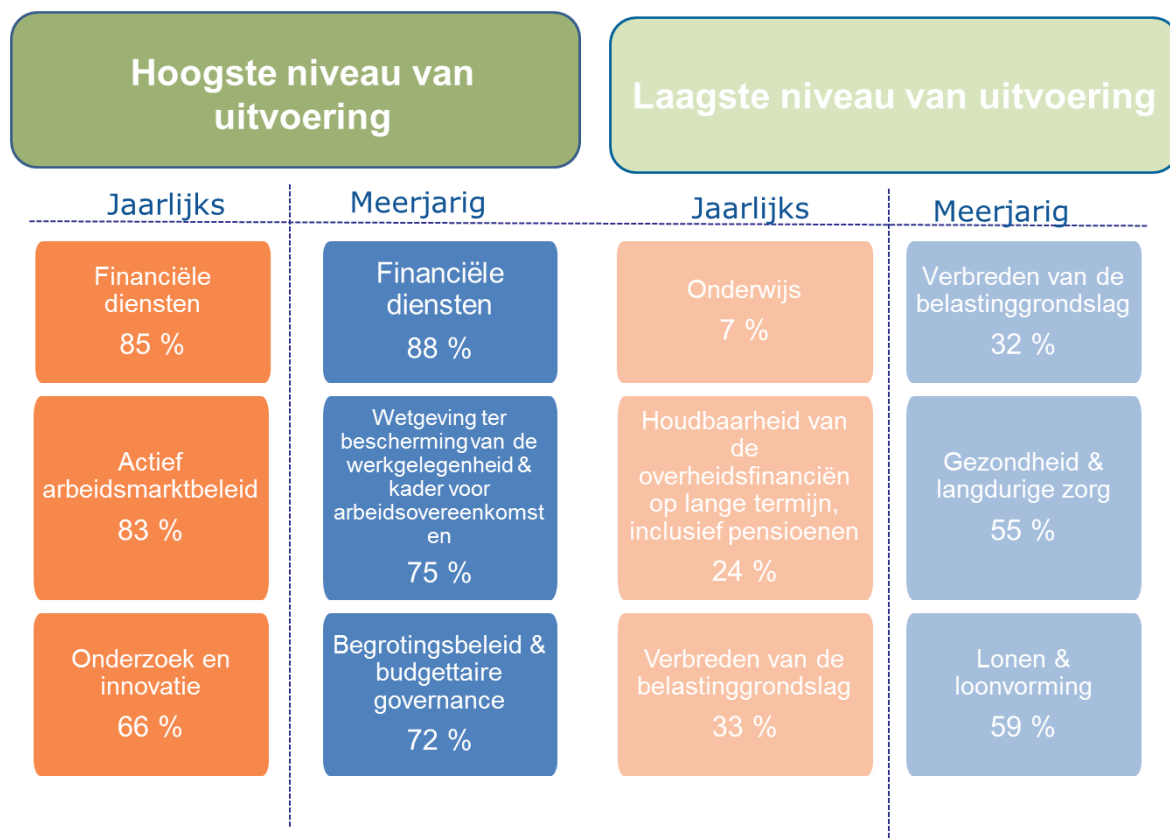
Figuur 2: Tenuitvoerlegging van landspecifieke aanbevelingen: jaarlijkse beoordeling in elk achtereenvolgend jaar sinds 2011 versus uitvoering tot op heden

Noot: Bij de meerjarige beoordeling wordt gekeken naar de uitvoering vanaf het moment waarop de aanbevelingen voor het eerst werden goedgekeurd tot bekendmaking van voorliggende Mededeling in mei 2018. Voor de jaren 2011 en 2012 is het moeilijker om de jaarlijkse beoordeling te vergelijken met de meerjarige beoordeling als gevolg van andere beoordelingscategorieën voor de landspecifieke aanbevelingen.

Op jaarbasis is het trackrecord van de uitvoering minder bevredigend aangezien de vooruitgang op de verschillende beleidsterreinen ongelijk blijft. In vergelijking met vorig jaar hebben de lidstaten de grootste vooruitgang geboekt bij de hervorming van hun financiële sector, bijvoorbeeld door verbetering van de financieringsvoorwaarden, vergemakkelijking van de houdbare afwikkeling van niet-renderende leningen en verbetering van het banktoezicht. Er is ook goede vooruitgang geboekt op het gebied van het actieve arbeidsmarktbeleid, dat steeds diverser is geworden en zich in het algemeen richt op een meer op de individuele behoeften toegesneden aanpak. Onderzoek en ontwikkeling wordt eveneens in toenemende mate ondersteund door de inspanningen van overheden om publieke onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten te financieren, verhoogde winstgevendheid in de particuliere sector en verbeterende financieringsvoorwaarden. De bestrijding van belastingontduiking, de verbetering van de belastingadministratie, het aanpakken van belastingontwijking en de bestrijding van corruptie hebben daarentegen gemengde resultaten opgeleverd. Er is ook bescheiden vooruitgang geboekt bij het aanpakken van de uitdagingen van de vergrijzing voor de houdbaarheid van de openbare financiën op lange termijn. Dit beleidsterrein wordt in een groot aantal aanbevelingen aangepakt, maar de vooruitgang is beperkt gebleven. De onderwijshervormingen, met name die welke tot doel hebben de toegang voor kansarme groepen te verbeteren en de algemene kwaliteit van het onderwijs te verhogen, blijven een uitdaging, aangezien slechts beperkte vooruitgang is geboekt in de meeste lidstaten die in 2017 een aanbeveling op dit gebied hebben ontvangen (zie figuur 3 en bijlage 2).

Figuur 3: Beleidssterreinen met het hoogste en laagste niveau van uitvoering van de landspecifieke aanbevelingen

Noot: De percentages komen overeen met het aandeel van de subdelen met ten minste "enige vooruitgang" per beleidsterrein in alle lidstaten met een aanbeveling op dat beleidsterrein.

De correctie van macro-economische onevenwichtigheden wordt voortgezet, maar in sommige lidstaten wordt niets gedaan aan verschillende oorzaken van onevenwichtigheden en zijn nieuwe risico's ontstaan. Hoewel het grote overschot op de lopende rekening van de eurozone zich heeft gestabiliseerd, verschilt de vooruitgang van land tot land. In verscheidene landen zijn de voorheen grote tekorten op de lopende rekening gecorrigeerd, terwijl hardnekkige overschotten in andere landen grotendeels ongewijzigd blijven. In sommige landen blijft de particuliere, de openbare en de buitenlandse schuld op een aanhoudend hoog niveau. De deleveraging vindt in een ongelijk tempo plaats en de leverage wordt niet altijd in sneller tempo verkleind op plaatsen waar de schuld het hoogst is. Om de kwetsbaarheid resoluut te verminderen in een context waarin de monetaire-beleidsvoorwaarden waarschijnlijk geleidelijk zullen normaliseren, is het van essentieel belang dat de schuld op een solide neerwaarts pad wordt gehouden. Een verder herstel van het evenwicht zou kunnen worden ondersteund indien lidstaten met een tekort op de lopende rekening of een hoge externe schuld recente verbeteringen van het prijsconcurrentievermogen veilig zouden stellen. Lidstaten met een groot overschot moeten snellere loongroei en investeringen versterken. Voor alle landen zijn maatregelen ter verhoging van de productiviteit van essentieel belang om de groei op lange termijn te bevorderen en de dynamiek van de reële lonen te ondersteunen, die in de meeste landen getemperd blijft, ondanks verkrappende arbeidsmarkten. Een dynamischer loonontwikkeling, vertaald in een grotere binnenlandse vraag, zou de aan de gang zijnde economische expansie verder ondersteunen. In een groeiend aantal lidstaten moeten de uitdagingen in verband met de sterke bewegingen van de huizenprijzen nauwlettend worden gemonitord, aangezien de meeste onderwaarderingsgaps uit het verleden kleiner worden. Dit wijst op landspecifieke economische en financiële uitdagingen die, als gevolg van de sterke economische en

financiële banden tussen de leden van de muntunie, van bijzonder belang zijn voor de goede werking van de eurozone.

De landspecifieke aanbevelingen die zijn gedaan aan de elf lidstaten waarvoor onevenwichtigheden zijn vastgesteld, zullen ertoe bijdragen deze onevenwichtigheden te verminderen. De verbetering van de economische omstandigheden kwam tot uiting in de conclusies van de Commissie betreffende de categorisering in het kader van de procedure bij macro-economische onevenwichtigheden⁽⁷⁾. Op basis van diepgaande evaluaties van twaalf lidstaten heeft de Commissie in elf lidstaten onevenwichtigheden geconstateerd. Er werd geconcludeerd dat Slovenië niet langer onevenwichtigheden ondervindt en de onevenwichtigheden van Bulgarije, Frankrijk en Portugal niet langer buitensporig zijn. In totaal zijn er momenteel acht landen met onevenwichtigheden (Bulgarije, Frankrijk, Duitsland, Ierland, Portugal, Spanje, Nederland en Zweden) en drie landen met buitensporige onevenwichtigheden (Kroatië, Cyprus en Italië). Evenals in voorgaande jaren zal in het kader van de procedure bij macro-economische onevenwichtigheden specifieke monitoring plaatsvinden voor alle landen waarvoor onevenwichtigheden of buitensporige onevenwichtigheden zijn geconstateerd, waarbij de diepte van dit monitoringproces de omvang van de uitdagingen en de ernst van de onevenwichtigheden zal weergeven⁽⁸⁾.

Uit het convergentieverslag 2018⁽⁹⁾ blijkt dat verdere vooruitgang nodig is opdat de lidstaten met een derogatie in staat zouden zijn de euro in te voeren. De euro, die dagelijks door ongeveer 342 miljoen mensen in 19 lidstaten wordt gebruikt, is bedoeld als de eenheidsmunt van de Europese Unie als geheel. Alle lidstaten, behalve Denemarken en het Verenigd Koninkrijk, zijn verplicht de euro in te voeren zodra zij een hoge mate van duurzame convergentie hebben bereikt. Toetreding tot de eurozone is een open en op regels gebaseerd proces, dat wordt geregeld door het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en door Protocol nr. 13 betreffende de convergentiecriteria. Het tweejaarlijkse convergentieverslag van dit jaar heeft betrekking op de zeven lidstaten die wettelijk verplicht zijn de euro in te voeren: Bulgarije, Tsjechië, Kroatië, Hongarije, Polen, Roemenië en Zweden. In het verslag wordt de verenigbaarheid van de nationale wetgeving en de vorderingen van deze lidstaten op weg naar een hoge mate van duurzame economische convergentie onderzocht aan de hand van de convergentiecriteria (prijsstabiliteit, overheidsfinanciën, wisselkoersstabiliteit en langetermijnrente). In het verslag wordt ook rekening gehouden met andere factoren die in het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie worden genoemd en die relevant zijn om de duurzaamheid van de convergentie te beoordelen.

In het verslag wordt geconcludeerd dat geen van de onderzochte landen op dit moment aan alle voorwaarden voor de invoering van de euro voldoet. Alle zeven lidstaten voldoen aan het criterium inzake de publieke financiën, waarbij Bulgarije veruit de best presterende lidstaat is met een overheidsschuld van minder dan 30 % van het bbp. Alle lidstaten, behalve

⁷ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, de Europese Centrale Bank en de Eurogroep: Europees Semester 2018: beoordeling van structurele hervormingen, preventie en correctie van macro-economische onevenwichtigheden, en resultaten van diepgaande evaluaties ingevolge Verordening (EU) nr. 1176/2011, COM(2018) 120 final.

⁸ Wat Bulgarije en Portugal betreft, heeft de Commissie op 7 maart 2018 specifiek besloten dat de beleidstoezeggingen en de ontwikkeling van onevenwichtigheden nauwlettend zullen worden gevolgd, aangezien verdere inspanningen nodig blijven om tot een duurzame correctie te komen.

⁹ Verslag van de Commissie aan het Europees Parlement en de Raad – Convergentieverslag 2018, COM(2018) 370 final.

Tsjechië, Hongarije en Roemenië, voldoen aan het criterium inzake prijsstabiliteit, waarbij het gemiddelde inflatiepercentage van Bulgarije slechts 1,4 % bedraagt. Ook voldoen alle onderzochte lidstaten, met uitzondering van Polen en Roemenië, aan het criterium inzake de langetermijnrente. Anderzijds voldoet geen enkel land aan het wisselkoerscriterium, aangezien geen van hen tot het Europees wisselkoersmechanisme (WKM) II is toegetreden. De Bulgaarse munt, de lev, is al sinds 1999 aan de euro gekoppeld. De Bulgaarse economie is dan ook gewend zonder flexibele wisselkoers te werken, zoals het lidmaatschap van het WKMI vereist. Uit de evaluatie van andere factoren blijkt dat, hoewel de landen over het algemeen economisch en financieel goed geïntegreerd zijn in de EU, sommige landen nog steeds te kampen hebben met macro-economische kwetsbaarheden en/of te maken hebben met uitdagingen in verband met hun ondernemingsklimaat en institutionele kader, waardoor risico's kunnen ontstaan ten aanzien van de duurzaamheid van het convergentieproces. Slechts één land, Kroatië, is juridisch volledig compatibel. Een grondige voorbereiding op het lidmaatschap van de eurozone is van essentieel belang en de Commissie is bereid de lidstaten te helpen op hun weg naar toetreding tot de euro. Als onderdeel van haar voorstellen voor het volgende meerjarig financieel kader zal de Commissie binnenkort een specifiek programma voorstellen ter ondersteuning van dergelijke convergentie-inspanningen.

3. BELANGRIJKSTE DOELSTELLINGEN VAN DE LANDSPECIFIEKE AANBEVELINGEN

Het algemene doel van de aanbevelingen is de lidstaten aan te moedigen de huidige gunstige economische dynamiek aan te grijpen om de veerkracht van hun economie verder te versterken. Gezien het positieve conjuncturele klimaat moeten alle lidstaten prioriteit geven aan hervormingen die hun groeipotentieel verhogen en het inclusiever maken, het institutionele en ondernemingsklimaat verbeteren, investeringsknelpunten wegwerken, de hulpbronnefficiëntie verbeteren, het scheppen van kwaliteitsbanen ondersteunen, ongelijkheden verminderen, de uitdagingen op het gebied van vaardigheden aanpakken, voor doeltreffende, veerkrachtige en toegankelijke gezondheidszorg zorgen en sociale vangnetten verbeteren.

Openbare financiën, belastingen en financiële sector

Terugkijkend heeft de flexibiliteit in het kader van het stabiliteits- en groeipact, die de Commissie met steun van de Raad heeft vastgesteld, het mogelijk gemaakt het juiste evenwicht te vinden tussen het waarborgen van budgettaire verantwoordelijkheid en het ondersteunen van de groei op korte en middellange termijn. De Commissie heeft het gebruik van flexibiliteit binnen de bestaande regels sinds de invoering ervan in 2015 geëvalueerd¹⁰). In de eerste plaats heeft de modulatie van de vereiste begrotingsaanpassing ertoe bijgedragen dat het herstel kon worden voortgezet waar het het fragielst was, terwijl tegelijkertijd de totstandbrenging van een gezonde begrotingssituatie werd ondersteund en de schuldreductie in een bevredigend tempo werd bevorderd, hoewel het opbouwen van budgettaire buffers voor sommige lidstaten een prioriteit blijft. In de tweede plaats lijkt het gebruik van flexibiliteit ter bevordering van structurele hervormingen en overheidsinvesteringen passend en economisch gerechtvaardigd te zijn geweest voor de lidstaten die er daadwerkelijk van hebben geprofiteerd. Tegelijkertijd kan het volledige effect van hervormingen en investeringen op de groei pas op middellange termijn worden beoordeeld.

¹⁰ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, de Europese Centrale Bank, het Europees Economisch en Sociaal Comité en de Europese Investeringsbank betreffende de evaluatie van de flexibiliteit in het kader van het stabiliteits- en groeipact, COM(2018) 335 final.

Nu de economische omstandigheden gestaag verbeteren, is het tijd om de budgettaire buffers in landen met een hoge schuld te herstellen en de begrotingsruimte in landen met een overschot te gebruiken om hun economie veerkrachtiger te maken en de groei te ondersteunen. De overheidsfinanciën in de Unie zullen blijven verbeteren. Dankzij de aantrekkende economische expansie is het overheidstekort in 2017 gedaald tot 1,0% van het bbp in de EU en zal het naar verwachting verder afnemen. Tegelijkertijd is de overheidsschuld in de EU gedaald tot 83,1% van het bbp en zal zij naar verwachting gestaag blijven dalen. De begrotingskoers was in 2017 over het algemeen neutraal en zou dat ook in 2018 blijven. Bij ongewijzigd beleid wordt verwacht dat de meeste landen, – waaronder verschillende met een hoge overheidsschuld–, hun structurele tekort in 2019 zullen vergroten of slechts marginaal zullen verminderen, waardoor zij aan mogelijke toekomstige schokken blootgesteld zouden blijven. In de landspecifieke aanbevelingen wordt voor de lidstaten die hun middellangetermijndoelstelling voor de begroting nog niet hebben bereikt een vereiste budgettaire aanpassingsinspanning vastgesteld die in overeenstemming is met het stabiliteits- en groeipact. Lidstaten met voldoende ruimte wordt evenwel eveneens aanbevolen het begrotings- en structuurbeleid binnen de regels van het stabiliteits- en groeipact te gebruiken om de groei te ondersteunen teneinde hun economische herbalanceringsproces te vergemakkelijken en niet te verwaarlozen overloopeffecten naar andere lidstaten te bewerkstelligen. De resulterende mix van begrotingsbeleidsmaatregelen onder de lidstaten zou de geaggregeerde begrotingskoers voor de eurozone in 2019 over het algemeen neutraal maken en het juiste evenwicht tot stand brengen tussen het realiseren van houdbare overheidsfinanciën en het veiligstellen van de voortgaande economische expansie en aantrekkende werkgelegenheid.

In de loop der jaren hebben de lidstaten hun begrotingskaders aanzienlijk verbeterd en dit werpt nu vruchten af in de vorm van een bijdrage aan de verbeterde begrotingsvooruitzichten. In sommige lidstaten moeten de hervormingen worden voortgezet om de vruchten te kunnen plukken van sterke binnenlandse begrotingskaders en om ervoor te zorgen dat de lidstaten collectief bijdragen tot budgettaire prudentie op het niveau van de Unie. Terwijl Kroatië en Roemenië wordt aanbevolen brede hervormingen van hun begrotingskader vast te stellen of ten uitvoer te leggen, moeten België en Polen gerichte verbeteringen doorvoeren, zoals coördinatie tussen overheidsniveaus, verbetering van begrotingsprocedures of onafhankelijke monitoring.

Om ervoor te zorgen dat de openbare geldmiddelen beschikbaar zijn voor investeringsprojecten op middellange tot lange termijn, moet bijzondere aandacht worden besteed aan de samenstelling ervan. Een passende verdeling van de overheidsontvangsten en -uitgaven over de verschillende beleidsgebieden zou resulteren in een mix die bevorderlijker is voor de groei. Er zijn ook verdere inspanningen nodig om de belastingen en de uitgaven op alle overheidsniveaus efficiënter en effectiever te maken. Streng uitgevoerde uitgaventoetsen zijn een nuttig instrument om de toewijzing van het geld van de belastingbetaler te verbeteren. Overeenkomstig de aanbevelingen van dit jaar moeten Oostenrijk, België, Bulgarije, Finland, Frankrijk, Hongarije, Polen, Portugal en Roemenië actie ondernemen op dit gebied.

Het effect van de vergrijzing op de nationale begroting rechtvaardigt hervormingen van de pensioenen, gezondheidszorg en langdurige zorg. Deze zijn zeer belangrijk om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën op lange termijn en adequate en toegankelijke sociale zekerheid en gezondheidszorg te waarborgen. De ervaring heeft geleerd dat dit een van de moeilijkste hervormingsgebieden is, en daarom moeten de hervormingen snel in wetgeving worden gegoten, maar geleidelijk ten uitvoer worden gelegd, zodat de betrokken groepen de kans krijgen zich aan te passen. Verscheidene lidstaten hebben niettemin stappen ondernomen om hun pensioen- en gezondheidsstelsels te hervormen, en er is moed nodig om

deze hervormingen gaande te houden. De Commissie beveelt voor een aantal lidstaten, zoals Tsjechië, Ierland, Hongarije of Litouwen, verdere hervormingen op deze gebieden aan.

Verdere inspanningen zijn noodzakelijk om de hoge belastingen op arbeid aan te pakken en tegelijkertijd de benodigde inkomsten voor het overheidsbeleid veilig te stellen, de prikkels om te werken te vergroten en het scheppen van banen voor de meer kwetsbare groepen van de bevolking te ondersteunen. Verscheidene lidstaten hebben hun inspanningen voortgezet om de belastingdruk op arbeid te verlichten, waarbij zij zich met name hebben gericht op de lage inkomens, en dit jaar worden verdere inspanningen aanbevolen aan Oostenrijk, Duitsland, Italië en Letland. De belastinghervormingen moeten echter de ontvangsten voor adequate sociale bescherming en investeringen beschermen. In dit verband wordt een aantal aanbevelingen gedaan om de belastinggrondslag te verbreden voor Kroatië, Italië of Litouwen, bijvoorbeeld door de invoering van een periodieke belasting op vastgoed in Kroatië.

Verbetering van de belastingregels en -administratie is van essentieel belang om de duurzaamheid van de belastingstelsels van de lidstaten te waarborgen en te zorgen voor een gelijk speelveld en een positief ondernemingsklimaat voor ondernemingen. Een stabiel, eenvoudig en kostenefficiënt belastingstelsel kan ook de naleving van de belastingwetgeving verbeteren en bijdragen tot een positief investeringsklimaat. Daarom worden aanbevelingen gedaan om het belastingstelsel in Frankrijk en Hongarije te vereenvoudigen, de efficiëntie ervan in Duitsland te vergroten en de administratie en naleving van de belastingen in Bulgarije, Litouwen en Roemenië te verbeteren. Zoals in de aanbeveling voor de eurozone 2018 is aangegeven, is de strijd tegen de agressieve fiscale planningsstrategieën van de belastingbetalers van essentieel belang om concurrentievervalsingen tussen ondernemingen te voorkomen, voor een eerlijke behandeling van de belastingbetalers te zorgen en de overheidsfinanciën te vrijwaren, en daarbij ook tot het behoud van de sociale samenhang en de bestrijding van ongelijkheden bij te dragen. De overloopeffecten van de agressieve fiscale planningsstrategieën van de belastingbetalers tussen de lidstaten vereisen een gecoördineerd optreden van het nationale beleid ter aanvulling van de wetgeving van de Unie. De lidstaten hebben zich op Europees niveau ingezet voor meer fiscale transparantie en overeenstemming bereikt over een minimumniveau van bescherming tegen misbruik. Zij hebben ook stappen ondernomen op nationaal niveau, bijvoorbeeld door hun octrooiwet, die agressieve belastingplanning in de hand heeft gewerkt, te wijzigen of in te trekken, of door hun regels inzake fiscale woonplaats te wijzigen. Ondanks deze vooruitgang blijkt uit een grondige evaluatie van de belastingregels en de relevante economische indicatoren dat het belastingstelsel van een aantal lidstaten nog steeds wordt uitgebuit door multinationals die agressieve belastingplanning toepassen.

Het afgelopen jaar is vooruitgang geboekt bij de versterking van de financiële sector in een aantal lidstaten, waardoor zowel de stand als de stromen van niet-renderende leningen zijn afgenomen. Er zijn met name stappen gezet om het insolventieraamwerk te verbeteren, het toezichtkader te versterken en niet-renderende leningen terug te dringen, onder meer via vermogensbeheerders. Bulgarije, Cyprus en Malta wordt aanbevolen verdere maatregelen te nemen om het toezicht op de financiële sector te versterken in die segmenten waar de nationale autoriteiten bevoegd blijven. Een aantal lidstaten kent ook een hoog percentage niet-renderende leningen. Er zijn landspecifieke aanbevelingen gericht tot Bulgarije, Cyprus, Ierland, Italië en Malta in deze zin.

Ontwikkelingen op de woningmarkt kunnen een destabiliserend effect hebben op de financiële sector en vereisen maatregelen in sommige lidstaten. Woningen zijn over het algemeen de belangrijkste activa van huishoudens, en onroerend goed wordt ook regelmatig door bedrijven gebruikt als zekerheid voor leningen. Het voorkomen van booms en busts zou aldus de economieën beter bestand maken tegen potentiële schokken, vooral als de

huizenprijzen zouden corrigeren. In dat verband wordt Ierland, het Verenigd Koninkrijk, Nederland en Zweden aanbevolen de knelpunten voor het woningaanbod te verminderen. Het verminderen van de fiscale bevoordeling van vreemd vermogen, zoals de aftrekbaarheid van de hypotheekrente, zou bijdragen tot het verminderen van de hoge schuldenlast van huishoudens in Zweden.

Kader 1. Het toezicht in het kader van het stabiliteits- en groeipact – een stand van zaken

Op basis van de beoordeling van de stabiliteits- en convergentieprogramma's 2018 heeft de Commissie ook een aantal stappen genomen in het kader van het stabiliteits- en groeipact.

De Commissie beveelt aan de buitensporigtekortprocedure ten aanzien van Frankrijk af te sluiten. Daardoor zou alleen Spanje, dat uiterlijk in 2018 zijn buitensporig tekort moet corrigeren, onder het corrigerende deel van het pact blijven vallen.

De Commissie heeft overeenkomstig artikel 126, lid 3, VWEU verslagen aangenomen over België en Italië, waarin wordt nagegaan in welke mate die landen het schuld criterium van het Verdrag naleven. De conclusie voor Italië is dat het schuld criterium geacht moet worden momenteel te zijn nageleefd. Voor België was er onvoldoende bewijs om volledig te concluderen of al dan niet aan het schuld criterium was voldaan. In beide landen lijkt de begrotingsaanpassing in 2018 momenteel echter ontoereikend. De Commissie zal de inachtneming opnieuw beoordelen aan de hand van ex-post-gegevens voor 2018 die in het voorjaar 2019 moeten worden meegedeeld.

De Commissie beveelt de Raad ook aan te besluiten dat Roemenië geen effectieve actie heeft ondernomen naar aanleiding van de aanbeveling van december 2017 in het kader van de procedure bij significante afwijkingen. Deze laatste werd ingeleid in juni 2017 na de significante afwijking die in 2016 werd vastgesteld. Voorts waarschuwt de Commissie Hongarije en Roemenië dat er in 2017 sprake is van een significante afwijking van het aanpassingstraject richting de middellangetermijndoelstelling voor de begroting. Dit is de tweede waarschuwing aan het adres van Roemenië. De Commissie beveelt de Raad aan een aanbeveling aan Hongarije en Roemenië aan te nemen om adequaat te reageren teneinde deze significante afwijking te corrigeren. De procedure bij significante afwijkingen biedt de autoriteiten de gelegenheid corrigerende maatregelen te nemen om de inleiding van een buitensporigtekortprocedure te voorkomen.

Hoewel de omstandigheden op de arbeidsmarkt over de hele linie verbeteren, zijn verdere inspanningen nodig om ervoor te zorgen dat iedereen profiteert van het herstel en om de houdbaarheid van de socialezekerheidsstelsels te verbeteren. Er blijven significante gaps bestaan in de participatiegraad van verschillende bevolkingsgroepen op de arbeidsmarkt. Dit is met name het geval voor laaggeschoolden, jongeren, ouderen, personen met een migrantenachtergrond of mensen met een handicap. Oostenrijk, België en Frankrijk wordt aanbevolen om maatregelen te nemen ter verbetering van de situatie op de arbeidsmarkt van personen met een migrantenachtergrond. Oostenrijk, Tsjechië, Estland, Italië en Polen moeten de genderkloof op het gebied van arbeidsparticipatie en beloning aanpakken, die vaak wordt veroorzaakt door een gebrek aan adequate zorgdiensten, mogelijkheden om werk en privéleven te combineren of negatieve prikkels die in het belasting- en uitkeringsstelsel zijn verankerd. In Spanje, Nederland, Polen en Portugal moet de segmentering van de arbeidsmarkt worden aangepakt door maatregelen zoals het bevorderen van transitie naar arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd, het aanpakken van prikkels voor werkgevers om tijdelijke werknemers in dienst te nemen en het waarborgen van gelijke toegang tot sociale bescherming voor werknemers in het kader van die regelingen.

In het licht van de technologische veranderingen en de demografische uitdagingen zijn verdere investeringen in vaardigheden van essentieel belang om innovatie en productiviteitsgroei te ondersteunen. Bij- en omscholing zijn essentieel om de arbeidsmarkten dynamischer en inclusiever te maken, zodat iedereen volledig kan deelnemen aan de samenleving of bezig zijn met ondernemen. De overgang van een loopbaan voor laagopgeleiden naar een loopbaan voor hogeropgeleiden moet worden ondersteund met resolute beleidsmaatregelen en adequate investeringen, zoals aanbevolen voor Ierland, Letland, Slowakije of het Verenigd Koninkrijk. België wordt aanbevolen het percentage afgestudeerden in bètavakken, technologie, ingenieurswetenschappen en wiskunde te verhogen.

De inspanningen moeten ook worden gericht op het verbeteren van de kwaliteit van de onderwijs- en opleidingsstelsels en het waarborgen van gelijke toegang, ook voor kansarme groepen zoals de Roma, personen met een migrantenachtergrond en personen met een handicap. Ongelijkheid in het onderwijs en de overdracht ervan van generatie op generatie vormen een bedreiging voor de sociale cohesie en de welvaart van de Europese samenlevingen op de lange termijn. De aanbevelingen van dit jaar zijn aldus gericht op kwaliteit en het verwerven van basisvaardigheden in Oostenrijk, het terugdringen van voortijdig schoolverlaten in Spanje, het verbeteren van de situatie van leraren in Tsjechië, het vergroten van de arbeidsmarktrelevantie van het onderwijs in Kroatië, Letland of Litouwen, het verbeteren van de volwasseneneducatie in Polen, Litouwen, Slovenië en Portugal en de beroepsopleiding in Cyprus, Frankrijk en Italië. Er zijn aanbevelingen gericht tot Bulgarije, Tsjechië, Hongarije, Roemenië en Slowakije om de toegang tot hoogwaardig en inclusief regulier onderwijs voor kansarme groepen, met name Roma, te verbeteren.

Nu de werkgelegenheid zich herstelt, verbetert de sociale situatie in de meeste lidstaten. Zoals echter blijkt uit het sociaal scorebord, worden in een aantal lidstaten kritieke sociaaleconomische ontwikkelingen zoals grote inkomensongelijkheid en armoede onder werkenden, geringe impact van sociale overdrachten of beperkte toegang tot sociale diensten vastgesteld. In de landspecifieke aanbevelingen van dit jaar wordt bijzondere aandacht besteed aan de inclusiviteit en doeltreffendheid van de stelsels voor sociale bescherming, bijvoorbeeld in Spanje, Hongarije, Kroatië, Estland, Litouwen en Letland.

De gezondheidsstelsels moeten worden hervormd om de gevolgen van de vergrijzing en de verbetering van de toegang tot gezondheidszorg op te vangen. Veel lidstaten hebben

onlangs een aantal hervormingen van hun gezondheidszorgstelsel doorgevoerd om de kosteneffectiviteit, financiële houdbaarheid, veerkracht, betaalbaarheid en toegankelijkheid te verbeteren en de gezondheidstoestand van hun bevolking te verbeteren. In de aanbevelingen worden de lidstaten dan ook aangemoedigd om recent goedgekeurde of binnenkort overeen te komen hervormingen door te voeren met het oog op een betere kosteneffectiviteit en toegankelijkheid op Cyprus, in Finland, Litouwen en Slovenië, om doortastende maatregelen te nemen om te zorgen voor een adequate en efficiënte budgettering in Portugal, om de houdbaarheid van de begroting en de kosteneffectiviteit op Malta, in Oostenrijk en in Ierland te verbeteren, om de eerstelijns- en ambulante zorg in Letland, Litouwen en Roemenië te versterken, om in ziektepreventie in Litouwen te investeren, om de situatie van gezondheidswerkers in Bulgarije en Slowakije te verbeteren en om de eigen bijdragen in Bulgarije en Letland te verminderen.

De bijdrage van de sociale dialoog bij het vormgeven en ten uitvoer leggen van beleid is belangrijk voor het verbeteren van co-ownership voor hervormingen en het waarborgen van het welslagen, de duurzaamheid en de inclusiviteit ervan. Sinds de goedkeuring van de landspecifieke aanbevelingen 2017 hebben sommige lidstaten maatregelen genomen om de mogelijkheden voor een gestructureerde dialoog en de participatie van werkgeversorganisaties en vakbonden te vergroten. In andere gevallen bestaat een dergelijk kader niet of speelt het slechts een marginale rol. Hoewel er niet één model is dat als referentie dient, is er ruimte voor meer sociale dialoog en een grotere betrokkenheid van de sociale partners bij de beleidsvorming in Hongarije en Roemenië.

Sectoraal beleid ter bevordering van investeringen en productiviteitsgroei

Dankzij de goede vooruitgang die is geboekt bij het overwinnen van de gevolgen van de crisis kon de aandacht worden toegespitst op de onderliggende productiviteitsuitdagingen. Hoewel de meeste lidstaten al in het verleden landspecifieke aanbevelingen hebben ontvangen op gebieden die verband houden met productiviteitsgroei, is nu de tijd gekomen om meer substantiële vooruitgang te boeken bij het bevorderen van deze hervormingen. Investeringen in infrastructuur en onderzoek en ontwikkeling zijn in dit verband van essentieel belang. Om ervoor te zorgen dat de investeringen in innovaties naar de meest productieve gebieden gaan, zijn verschillende stappen nodig: Belemmeringen in de regelgeving moeten worden weggenomen, het ondernemingsklimaat moet worden verbeterd en het ondernemerschap moet worden ondersteund. De landspecifieke aanbevelingen zijn dan ook meer gericht op de specifieke behoeften van elke lidstaat om investeringen te bevorderen en de productiviteitsgroei een nieuwe impuls te geven.

Beleid inzake innovatie en investeringen in onderzoek en ontwikkeling en digitalisering zal een positief en duurzaam effect hebben op de productiviteit, maar de prioriteiten verschillen significant van lidstaat tot lidstaat. De digitalisatieniveaus verschillen aanzienlijk van land tot land wat de infrastructuur of de beschikbaarheid van digitale vaardigheden betreft en zelfs lidstaten met goede algemene prestaties kunnen aanzienlijke interne verschillen tussen regio's vertonen. Voor Estland, Spanje, Frankrijk, Ierland, Italië, Litouwen of Slowakije wordt een versterking aanbevolen van openbaar of particulier onderzoek en ontwikkeling in termen van investeringen of effectiviteit door middel van gerichtere maatregelen. Nauwere samenwerking tussen bedrijven en onderzoeksinstellingen moet worden bevorderd in Frankrijk, Ierland, Litouwen en Polen.

Blijvende investeringen in infrastructuur zijn noodzakelijk om het ondernemingsklimaat te verbeteren en het groeipotentieel te stimuleren. Een goede netwerkinfrastructuur verlaagt de kosten voor het starten of runnen van een bedrijf, en interconnecties tussen lidstaten en regio's zijn zeer belangrijk om het potentieel van de interne markt ten volle te benutten. De crisis heeft geleid tot minder investeringen in infrastructuur, met name in de zwaarst getroffen

lidstaten. In die gevallen werd bijzonder weinig geïnvesteerd in vervoer, energie en digitale infrastructuur, wat significante negatieve externaliteiten voor de samenleving en het milieu met zich meebrengt. Voor deze sectoren zijn nog steeds significante investeringen vereist, ook in de lidstaten die het tijdens de crisis goed hebben gedaan. In een aantal landen zijn voor de infrastructuur voor afval- en waterbeheer ook verdere investeringen nodig om deze te moderniseren en de overgang naar een meer circulaire economie te ondersteunen. Er worden aanbevelingen inzake infrastructuur voorgesteld voor België, Tsjechië, Duitsland, Ierland en Roemenië.

Hervormingen om concurrerende en dynamische markten tot stand te brengen, zouden nieuwe groeikansen openen waarvan bedrijven in goede economische tijden gemakkelijk zouden kunnen profiteren. Hervormingen die de openstelling van de markt, toegang tot de markt, de groei van ondernemingen, de herstructurering of het verdwijnen van inefficiënte ondernemingen uit de markt vergemakkelijken, en de creatie van nieuwe bedrijfsmodellen stimuleren de productiviteit en komen de burgers en de economie in het algemeen ten goede. Restrictieve regelgeving in de dienstensector verhoogt de kosten voor grote afnemers van diensten, zoals de industrie, significant. Met name de hervormingen in de zakelijke diensten, die een steeds belangrijkere rol spelen in andere bedrijfstakken, zullen leiden tot productiviteitsgroei doordat de kosten zullen dalen en de beschikbaarheid en kwaliteit van de aangeboden diensteninputs zullen toenemen. Aanbevelingen voor hervorming van de regelgeving, met name in de dienstensector, worden gericht tot Oostenrijk, België, Kroatië, Duitsland, Italië, Frankrijk, Hongarije, Luxemburg en Slovenië.

Openbaar bestuur en het ondernemingsklimaat

Het ondernemingsklimaat is verbeterd dankzij de sterke opleving, maar ook dankzij structurele hervormingen. De inspanningen in die richting moeten, ook in de landen met een relatief betere positie, in de toekomst worden voortgezet om hun voorsprong op mondiaal niveau te behouden. Dit jaar worden aanbevelingen voor de verbetering van verschillende aspecten van de efficiëntie en de kwaliteit van het openbaar bestuur gedaan voor Cyprus, Kroatië en Italië. Governance en economische prestaties van staatsbedrijven blijven in veel lidstaten een probleem en er zijn aanbevelingen gericht tot Bulgarije, Cyprus, Kroatië, Italië, Portugal en Roemenië.

In een aantal lidstaten zijn verdere inspanningen nodig om de onafhankelijkheid en doeltreffendheid van het gerecht te waarborgen, de overheidsopdrachten te verbeteren en corruptie aan te pakken. Het aanpakken van deze uitdagingen is essentieel voor het verbeteren van het ondernemersvertrouwen en het investeringsklimaat, en om het welslagen van andere structurele hervormingen te waarborgen. Er zijn maatregelen genomen om de werking van de overheidsopdrachten in verschillende landen te verbeteren, waaronder de invoering van e-aanbesteding. Concurrentie, transparantieaggregatie en professionalisering op het gebied van overheidsopdrachten zijn echter nog voor verbetering vatbaar, en ook het potentieel van strategische overheidsopdrachten blijft grotendeels onbenut. Tot Tsjechië, Spanje, Hongarije, Roemenië, Slovenië en Slowakije zijn aanbevelingen met betrekking tot overheidsopdrachten gericht. Hoewel sommige lidstaten nieuwe anticorruptiemaatregelen hebben genomen, blijft corruptie in verscheidene lidstaten een acuut probleem, met negatieve gevolgen voor het potentieel voor economische groei en het ondernemingsklimaat. In diverse gevallen is het nodig het effectieve onderzoek naar en de vervolging van corruptie te versterken en de preventie te verbeteren. De bescherming van klokkenluiders, de wetgeving inzake lobbyen, informatieverstrekking over activa en belangen en de controle daarop, voldoende middelen voor corruptiebestrijdingsinstanties, alsook transparantie en publieke toegang tot informatie zijn eveneens gebieden die verdere verbeteringen behoeven. Een aantal lidstaten heeft aanbevelingen ontvangen waarin deze aspecten centraal staan. Kroatië, Cyprus,

Italië, Portugal en Slowakije hebben een aanbeveling ontvangen om de doeltreffendheid van hun justitie te verbeteren.

De toegang tot financiering is dankzij de hervormingen en de economische opleving verbeterd, maar de toekomstige veerkracht hangt af van de vraag of bedrijven meer opties voor financiering met eigen vermogen krijgen. De toegang tot financiering is aanzienlijk verbeterd door de meewind van de bedrijfscyclus, maar ook door hervormingen in een aantal landen. In sommige lidstaten blijft deze echter getemperd, met name wat de kleine en middelgrote ondernemingen betreft. Met name jonge, innovatieve en snelgroeiende ondernemingen zijn voor hun financieringsbehoeften in de vroege en latere groeifasen afhankelijk van durfkapitaal en toegang tot de publieke kapitaalmarkten. Voor Cyprus, Italië en Portugal worden landspecifieke aanbevelingen inzake toegang tot financiering voorgesteld.

4. CONCLUSIE

Het verbeterde economische en sociale klimaat biedt een unieke kans om de Europese economieën sterker en veerkrachtiger te maken. Doordat het Europees Semester gericht blijft op de "heilzame driehoek" van investeringen, structurele hervormingen en een verantwoord begrotingsbeleid, draagt het ertoe bij dat de lidstaten deze kans ten volle benutten. Nu de economie expandeert, is het de hoogste tijd dat de lidstaten hun inspanningen opvoeren om een grotere macro-economische veerkracht en groeibevorderende hervormingen na te streven.

De Commissie verzoekt de Raad om zijn instemming te betuigen met de aanpak die wordt voorgesteld voor de landspecifieke aanbevelingen 2018-2019 en voor de daarmee samenhangende besluiten in het kader van het stabiliteits- en groeipact. Zij roept de lidstaten op deze volledig en tijdig uit te voeren, in overleg met de sociale partners en alle relevante belanghebbenden. De Commissie van haar kant blijft zich inzetten voor een open, inclusieve dialoog met de nationale belanghebbenden gedurende het gehele proces van het Europees Semester. Bovendien is de Commissie bereid de lidstaten, indien zij daarom verzoeken, te ondersteunen via de Ondersteuningsdienst voor structurele hervormingen. Om de uitvoering van de nationale hervormingsagenda's verder te ondersteunen, is de Commissie voornemens een nieuw steunprogramma voor hervormingen in te dienen als onderdeel van haar voorstellen voor het meerjarig financieel kader voor de periode na 2020. Het steunprogramma voor hervormingen heeft een totaalbudget van 25 miljard EUR en zal alle lidstaten financiële en technische steun bieden voor het voortzetten van prioritaire hervormingen die in het kader van het Europees Semester zijn vastgesteld.

BIJLAGE 1: OVERZICHT VAN DE VRAAGSTUKKEN DIE IN DE LANDSPECIFIEKE AANBEVELINGEN VOOR 2018-2019 WORDEN AANGEKAART

Brede categorie	Beleidsterreinen	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	ES	FI	FR	HR	HU	IE	IT	LT	LU	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	UK
Overheids-financiën & belastingen	Begrotingsbeleid & budgettaire governance																											
	Houdbaarheid van de overheidsfinanciën op lange termijn, inclusief pensioenen																											
	Verminderen van de belastingdruk op arbeid																											
	Verbreden van belastinggrondslagen																											
	Vermindering van de fiscale bevoordeling van schulden																											
	Bestrijding van belastingontduiking, verbetering van de belastingadministratie & aanpakken van belastingontduiking																											
Financiële sector	Financiële diensten																											
	Woningmarkt																											
	Toegang tot financiering																											
	Particuliere schuldenlast																											
Arbeidsmarkt, onderwijs & sociaal beleid	Wetgeving ter bescherming van de werkgelegenheid & kader voor arbeidsovereenkomsten																											
	Werkloosheidsuitkeringen																											
	Actief arbeidsmarktbeleid																											
	Prikkels om te werken, banencreatie, arbeidsmarktparticipatie																											
	Lonen & loonvorming																											
	Kinderopvang																											
	Gezondheid & langdurige zorg																											
	Armoedebestrijding & sociale insluiting																											
	Onderwijs																											
	Vaardigheden & een leven lang leren																											
Structuurbeleid	Onderzoek en innovatie																											
	Mededingings- & regelgevingskader																											
	Concurrentie in de diensten																											
	Telecom, postdiensten & lokale openbare diensten																											
	Energie, hulpbronnen en klimaatverandering																											
	Vervoer																											
Openbaar bestuur & ondernemings-klimaat	Ondernemingsklimaat																											
	Insolventiekader																											
	Openbaar bestuur																											
	Overheidsbedrijven																											
	Civiel recht																											
	Schaduweconomie & corruptie																											

BIJLAGE 2: BEOORDELING VAN DE VOORUITGANG INZAKE DE LANDSPECIFIEKE AANBEVELINGEN VAN 2017 PER BELEIDSTERREIN

